

Судові витрати, пов'язані з розглядом справи про видачу обмежувального припису, відносяться на рахунок держави.

Розглянувши заяву про видачу обмежувального припису, відповідно до ст. 350⁶ суд ухвалює рішення про задоволення заяви або про відмову в її задоволенні.

У разі задоволення заяви суд видає обмежувальний припис у вигляді одного чи декількох заходів тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, передбачених Законом України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" або Законом України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків", на строк від одного до шести місяців.

Обмежувальний припис, виданий судом стосовно особи, яка на момент винесення рішення суду не досягла вісімнадцятирічного віку, не може обмежувати право проживання (перебування) цієї особи у місці свого постійного проживання (перебування).

Рішення суду про видачу обмежувального припису підлягає негайному виконанню, а його оскарження не зупиняє його виконання.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №40-42. – Ст. 492.
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 // Відомості Верховної Ради України від 2 лютого 2018. – 2018. - №5. – Ст. 35.
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 серпня 2009 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - №52. – Ст. 561.

Сулейманова Сусанна Рефатівна

к.ю.н., асистент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ «ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА» У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ ТА НОВОГО ЦПК

Стаття восьма Конституції України проголошує, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Зазначене конституційне положення знайшло

своє відображення й у статті 10 нової редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК), викладеній відповідно до прийнятого 03 жовтня 2017 року Верховною радою України Закону України “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” (далі - Закон України № 2147-VIII) [1]. Слід звернути увагу на те, що, хоча принцип верховенства права знайшов своє пряме закріплення в новій редакції ЦПК (на відміну від ЦПК 2004 року) проте, визначення поняття верховенство права не сформовано. Це пояснюється тим, що, будучи заснованим на доктрині природного права, поняття “верховенства права” (Rule of Law) не піддається визначенню. Його, подібно таким вічним категоріям як справедливість, щастя.. не можна загнати в якісь рамки визначення, це поняття потребує осмислення... В європейській культурі склалося узгоджене розуміння “верховенства права” на основі складових елементів цього принципу.

Так, Європейська комісія «за демократію через право» у доповіді про верховенство права від 25 - 26 березня 2011 року [2], визначила обов’язкові елементи поняття “верховенство права”: 1) законність; 2) юридична визначеність; 3) заборона свавілля; 4) доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами; 5) дотримання прав людини; 6) заборона дискримінації та рівність перед законом.

Важливість принципу верховенства права підкреслено в статті 3 Статуту Ради Європи: «Кожний член Ради Європи обов’язково повинен визнати принципи верховенства права та здійснення прав людини і основних свобод всіма особами, які знаходяться під його юрисдикцією...» [3].

Найвищу цінність міжнародні гарантії прав людини представляють собою тоді, коли вони підлягають виконанню на внутрішньодержавному рівні.

На жаль, вже значний проміжок часу наша держава є лідером за кількістю скарг до Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ). Зростання кількості скарг проти України та констатація ЄСПЛ порушення Україною того чи іншого елемента принципу верховенства права, свідчить про очевидну актуальність наукового аналізу прецедентного законодавства Страсбурга в цьому напрямку.

Практика розгляду справ національними судами свідчить про те, що останні припускаються неоднакового застосування одного з елементів верховенства права – принципу юридичної визначеності, який передбачає дотримання принципу *res judicata*, тобто остаточності судового рішення. Так, суди неоднаково застосовували ч. 3 ст. 297 ЦПК України (в редакції процесуального закону до 03.10.2017 року) у справах про поновлення строку апеляційного оскарження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади чи органу місцевого самоврядування подавалась після спливу одного року: в одних випадках суди відмовляли у відкритті апеляційного провадження, в інших – за аналогічних обставин у справі позови задовольняли.

Так, апеляційний суд Одеської області ухвалою від 02 листопада 2016 року [4], залишеною без змін ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [5] (далі – ВССУ), відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою представника Департаменту комунальної власності Одеської міської ради на рішення Приморського районного суду м. Одеси від 16 листопада 2004 року <...> про поновлення строку апеляційного оскарження. В обґрунтування поважності причин пропуску строку на оскарження апелянт зазначив, що Департаменту стало відомо про існування рішення Приморського районного суду м. Одеси від 16 листопада 2004 року з листа КП «БТІ» ОМР № 2823-12/83 від 22.08.2016 року, отриманого ОМР 23.08.2016 року. Департамент звернувся до апеляційного суду Одеської області за захистом своїх прав та інтересів, а не за захистом прав та свобод інших осіб, а тому обмеження передбачені ч. 3 ст. 297 ЦПК України не можуть бути застосовані.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що департамент комунальної власності Одеської міської ради оскаржив рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку через дванадцять років після набрання ним законної сили та його виконання...За приписами національного законодавства, а саме ч. 3 ст. 297 ЦПК України, незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження апеляційний суд відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади чи органу

місцевого самоврядування подана після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення. При цьому, річний строк є припинальним (преклюзивним) і поновленню не підлягає.

В іншій справі, [6] в подібних правовідносинах та з тотожним предметом спору, апеляційний суд Одеської області, рішенням від 19 листопада 2015 року, з яким погодився й суд касаційної інстанції, дійшов висновку про поновлення Одеській міській раді, департаменту комунальної власності Одеської міської ради та НВК «Мрія» строку на апеляційне оскарження рішення Київського районного суду м. Одеси від 23 лютого 2007 року.

Постановою Верховного Суду України (далі – ВСУ) від 22 лютого 2017 року вищевказані рішення було скасовано та справу передано на новий розгляд до суду апеляційної інстанції. Скасовуючи рішення апеляційного суду Одеської області від 19 листопада 2015 року, ВСУ зазначив, що: «Суд апеляційної інстанції, з висновками якого погодився й суд касаційної інстанції, поновлюючи <...> строк на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції, не звернув уваги на те, що за положеннями частини третьої статті 297 ЦПК України органи державної влади або місцевого самоврядування позбавлені права апеляційного оскарження судового рішення зі спливом річного строку з моменту його проголошення, однак мають право на захист прав іншим шляхом, і в цьому випадку апеляційний суд без урахування поважності причин пропуску строку, зобов'язаний відмовити у відкритті провадження у справі» [7].

Варто відмітити, що положення ч. 3 ст. 297 ЦПК України знайшли своє відображення у ч. 2 ст. 358 ЦПК України (в редакції Закону України № 2147-VIII) [1] та зазнали законодавчих змін, спрямованих на практичну реалізацію принципу юридичної визначеності, відповідно до яких : « Незалежно від поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадків: 1) подання апеляційної скарги особою, не повідомленою про розгляд справи або не залученою до участі в ній, якщо суд ухвалив рішення про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки; 2) пропуску

строку на апеляційне оскарження внаслідок виникнення обставин непереборної сили».

Отже, вищерозглянуті новели ЦПК України в частині конкретизації умов відмови у відкритті апеляційного провадження мають сприяти дотриманню принципу юридичної визначеності, який передбачає дотримання *res judicata* (остаточності судових рішень), однак необхідно враховувати також практику ЄСПЛ, що надає розширене тлумачення цього принципу.

Так, виходячи з аналізу практики ЄСПЛ, можна вивести наступну квінтесенцію умов дотримання принципу юридичної визначеності:

1) непорушність принципу *res judicata*;

2) обов'язковість судів зазначати підстави поновлення строків на оскарження судового рішення. Можливість поновлення строків не є необмеженою, оскільки сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходи, щоб дізнатися про стан відомого їм судового провадження (див. *mutatis mutandis* «Олександр Шевченко проти України» п.27, «Трух проти України», «Пономарьов проти України» п.41);

3) у випадках перегляду судових актів у порядку нагляду (див. *mutatis mutandis* «Світлана Науменко проти України», «Трегубенко проти України», «Рябих проти Росії») та у зв'язку з нововиявленими обставинами (див. *mutatis mutandis* «Праведна проти Росії», «Желтяков проти України», п.п. 42-48), доцільно діяти так само, як у випадку, коли цей основоположний принцип підривається за допомогою інших процесуальних механізмів, таких як продовження строку на оскарження;

4) відхід від принципу *res judicata* можливий лише у виняткових випадках:

a) для виправлення помилок правосуддя, однак із визначенням, сумісності такої процедури зі статтею 6 Конвенції (див. *mutatis mutandis* «Праведная проти Росії» пп.27-28, «Нікітін проти Росії», «Ленська проти Росії»);

b) у разі особливих і непереборних обставин (див. *mutatis mutandis* «Устименко проти України» п.46, «Рябих проти Росії» п.п.51,52, «Марушин проти Росії» п.31, «Брумареску проти Румунії» п.61).

Література:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів [Електронний ресурс]: Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>
2. Європейська комісія “За демократію через право” (Веніційська комісія). Верховенство права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/CDL-AD\(2011\)003rev-ukr.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/CDL-AD(2011)003rev-ukr.pdf).
3. Статут Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
4. Ухвала Апеляційного суду Одеської області від 02 листопада 2016 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62546044>.
5. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 березня 2017 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65598261>.

Цал-Цалко Юлія Юліївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУБ’ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ВІДПОВІДНО ДО ОНОВЛЕНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Стаття 55 Конституції України проголошує, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Конституційне право особи на судовий захист може бути реалізовано шляхом вступу в цивільні процесуальні правовідносини з судом і заняття процесуального становища конкретного суб’єкта цих відносин (позивача, відповідача, заявника, третьої особи тощо).

Успішне виконання судом завдань цивільного судочинства, обумовлене встановленням кола учасників, які можуть бути суб’єктами цивільного процесу, їх процесуального становища, оскільки форма і мета участі кожного з них відрізняються. При цьому слід врахувати, що кількісний склад суб’єктів цивільних процесуальних правовідносин не є незмінним і постійним. Він перебуває у безпосередній залежності від обставин справи, предмету судового захисту, характеру спірного матеріального правовідношення і його учасників, виду провадження, стадій процесу, виду процесуальної діяльності, яку необхідно здійснити для розгляду і вирішення справи.